

РОЗВИТОК ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДЕФЕКТОЛОГІВ В УКРАЇНІ У 1940-х рр.

Розглянуто діяльність обласних інститутів удосконалення вчителів, які стали основними закладами організації післядипломної освіти дефектологів в Україні в післявоєнний період. Автор доходить висновку, що найвдалишими формами підвищення кваліфікації вчителів-дефектологів були семінари, курсова підготовка й перепідготовка.

Ключові слова: післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, дефектологи, обласні інститути удосконалення вчителів, семінари, курсова підготовка.

Постановка проблеми

Постійно дієвою ланкою в національній системі безперервної освіти є післядипломна освіта, яка забезпечує фахове удосконалення громадян, поглиблення, розширення і оновлення професійних знань, умінь і навичок. Для глибокого розуміння і правильного розв'язання багатьох сучасних проблем перепідготовки, підвищення кваліфікації дефектологічних кадрів великого значення набуває вивчення, теоретичний аналіз і творче використання досвіду, набутого за весь період розвитку нашого суспільства, народної освіти і вищої педагогічної школи, зокрема. Історичний підхід дає змогу глибше розуміти закономірності поступу того чи іншого явища, його стану і напрямів подальшого вдосконалення.

Процеси становлення й розвитку післядипломної освіти педагогічних кадрів розглядали багато вчених, серед яких — Т. Вакуленко, В. Гаманюк, О. Капченко, С. Крисюк, О. Проценко, С. Синенко, Л. Сігаєва та ін. Однак усі ці дослідження стосуються загальних питань професійного навчання. Специфіка розвитку теорії і практики післядипломної освіти дефектологів досі залишалася поза увагою вчених. Тому проблема підвищення фахової кваліфікації та формування системи післядипломної педагогічної освіти дефектологів іще не стала предметом ґрунтовних наукових досліджень.

Мета дослідження полягає у висвітленні ролі обласних інститутів удосконалення вчителів у післядипломній освіті дефектологів у повоєнні роки.

Виклад основного матеріалу

Упродовж 1920–1930-х рр. поняття «удосконалення вчителів» тлумачилися як надання вчителям педагогічних знань. Проголошена радянською державою програма про боротьбу з неписьменністю, а згодом і перехід до загальнообов'язкової системи освіти потребували забезпечення шкіл необхідною кількістю педагогів. Поповнення вчительських кадрів відбувалося особами без педагогічної освіти. Отже, виникла категорія вчителів, яка потребувала хоча б мінімальної освіти. До того ж радянська школа потребувала не лише освіченого, а й ідеологічно підготовленого вчителя, що стало причиною появи в УРСР різних форм підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів, головною з яких, через брак коштів, стала заочна.

У передвоєнні роки розпочала формуватися система «підвищення кваліфікації вчителів», тобто система післядипломної педагогічної освіти. Вона складалася із вищих та середніх педагогічних навчальних закладів, які, окрім основної діяльності (підготовки вчительських кадрів), удосконалювали професійний рівень педагогів, виходячи із життєвих реалій. Фахова підготовка і перепідготовка проводилися або із відривом учителя від основної роботи, або без відриву під час канікулярних перерв у школах. З метою централізації системи післядипломної освіти в СРСР у 1930-х рр. створюється Всеукраїнський інститут підвищення кваліфікації педагогів, серед головних завдань якого була докваліфікація (надання необхідної освіти), удосконалення (надання спеціальних знань з окремих предметів) та підготовка нових учительських кадрів.

19 червня 1937 р. ухвалено Постанову РНК УРСР і ЦК КП(б)У «Про підвищення кваліфікації вчителів», в якій зазначається, що інститути і педагогічні школи не налагодили роботу заочного відділення й екстернату. Значне число вчителів навчанням зовсім не охоплено, райони діяльності заочних відділів педагогічних інститутів і шкіл у ряді випадків визначені неправильно, внаслідок чого багато вчителів навчаються в закладах, які розташовані далеко від місця їх роботи, відділи народної освіти не надають учителям необхідної допомоги в підвищенні кваліфікації і не здійснюють контроль за їх навчанням. Унаслідок

незадовільної організації роботи з підвищення кваліфікації, більшість учителів не виконує навчальних програм і контрольних завдань, не складає в установлені терміни іспити [1, 603].

Аналіз урядових рішень показує, що в кінці 1930-х рр. в Україні почали формуватися важливі освітні вимоги до педагогічних кадрів, за яких підвищення кваліфікації учителів стало не приватною справою, а обов'язком, частиною педагогічної діяльності. Відтоді не можна було працювати в радянській школі, не маючи педагогічної освіти і не підвищуючи час від часу своєї кваліфікації. Постановою РНК УРСР № 86 від 5 лютого 1939 р. перші в Україні інститути вдосконалення вчителів було створено у провідних містах Києві та Харкові. На Народний комісаріат освіти України до 1 березня 1939 р. покладалося завдання розробити і опрацювати положення про інститути, зважаючи на досвід роботи подібних закладів РРФСР. 17 березня 1939 р. згідно із Постановою РНК УРСР № 956 «Про реорганізацію обласних методичних кабінетів» створюються інститути в решті областей України. Від початку створення відбувався пошук місця та завдань обласних інститутів у системі освіти України, панували невизначеність й криво тлумачення їхньої діяльності. Хоча Народний комісаріат освіти мав розробити положення про інститути до 1 березня 1939 р., у фондах Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України не зберігся цей документ. У фондах Державного архіву Запорізької області зберігся протокол № 9 засідання бюро Запорізького обласного комітету КП(б)У від 14 квітня 1940 р., в якому відзначено недостатній рівень стосовно організації підвищення кваліфікації вчителів області, насамперед, з боку педагогічних інститутів та педагогічних шкіл, а також органів народної освіти. В резолютивній частині документа на обласний інститут удосконалення вчителів, разом із відділами народної освіти, покладалася функція контролю за заочною освітою вчителів, що не мали закінченої педагогічної освіти та методичної допомоги вчителям області. Зазначений протокол є найпершим документальним свідченням про функції інституту, що збереглося в архівах України.

Річні звіти Вінницького, Ворошиловградського, Волинського, Дніпропетровського, Дрогобицького, Житомирського, Запорізького, Ізмаїльського, Кіровоградського, Миколаївського, Полтавського, Львівського обласних інститутів удосконалення вчителів (ІУВ) за 1944/45, 1945/46 навчальні роки констатують, що вони розпочали свою діяльність відразу після звільнення території областей України від німецько-фашистських окупантів. У звітних документах описується жалюгідний стан навчально-матеріальної бази цих закладів. Зберігся опис приміщення Запорізького інституту: «Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів знаходиться в одному приміщенні з облвно. Приміщення інституту складається з 5 кімнат, у яких до війни була приватна квартира. Одна найбільша кімната і друга в три рази менша, є робочі кімнати, в двох маленьких міститься бібліотека і канцелярія, найменша — кабінет директора. Обладнання інституту складається із семи столів, дванадцяти стільців, трьох шаф і двох стелажів. Не було приміщення для зберігання палива та іншого майна інституту. За браком власних приміщень методисти дошкільного виховання та дитячих будинків працювали в кімнатах відповідних секторів облвно» [2, спр. 212, арк. 5]. Ворошиловградський інститут мав ще менше — три кімнати, в яких для співробітників не вистачало навіть меблів [2, спр. 321, арк. 8]. Дещо в такому стані була решта інститутів, що й обумовлювало напрями і зміст діяльності цих закладів у перші повоєнні роки.

З метою поліпшення роботи інститутів 21 червня 1945 р. Народний комісаріат освіти УРСР у доповідній записці «Про обласні інститути вдосконалення кваліфікації вчителів» клопоче перед РНК УРСР про затвердження положення, проект якого зберігся. У тексті проекту та постанови РНК немає посилань на те, що інші положення (якщо вони існували) втратили чинність. На інститути покладалася в основному консультативні та інформаційні функції. У масових і спеціальних школах не вистачало педагогічних кадрів, і тому головним завданням органів управління освітою та інститутів удосконалення вчителів було надання методичної допомоги працюючим учителям без перешкоди навчальному процесу. Більшість учителів, які не мали спеціальної освіти, навчалися в навчальних закладах заочно, для інших треба було налагоджувати систему підвищення кваліфікації.

Структура інститутів усіх областей була ідентичною і складалася із семи кабінетів: початкової школи, історії і географії, мови та літератури, математики і фізики, природознавства та хімії, педагогіки, військової і фізичної підготовки [2, спр. 206, арк. 5].

Важливим у справі відбудови післядипломної освіти в учителів-дефектологів було рішення Народного комісара освіти України (наказ № 5287 від 28 грудня 1944 р.) про поновлення в інститутах удосконалення вчителів посади методиста спеціальних шкіл, на якого покладалася відповідальність за методичне керівництво роботою спеціальних шкіл, надання методичної допомоги вчителям, вихователям, директорам шкіл, забезпечення їх навчально-методичними матеріалами, за організацію в школах колективної та індивідуальної форм роботи із підвищення їхньої педагогічної та методичної кваліфікації як засобу покращення якості навчальної і виховної роботи та узагальнення досвіду праці педагогічних колективів [3, 214].

Зазначені обставини зумовили вибір оптимальних форм роботи обласних інститутів протягом 1940-х рр. Первісно, виходячи із потенційних можливостей, основною формою були семінари (обласних та районних рівнів). Це була оперативна і досить результативна форма навчання, яка не потребувала додаткового фінансування. Наприклад, Ворошиловградський ІУВ за шість місяців 1946/47 навчального року провів п'ять обласних семінарів (одноденний із завідувачами райвно; триденні із завідувачами райпедкабінетів та інспекторами шкіл міста, активом учителів історії та суспільствознавства, активом учителів української мови і літератури, активом учителів російської мови і літератури). На семінарах, окрім обговорення методичних питань, прочитано лекції: «Значення ідеологічної роботи в сучасних умовах», «Роль вивчення короткого курсу ВКП(б)», «Шляхи завершення будівництва соціалізму» [2, спр. 321, арк. 15]. Проблеми підвищення кваліфікації вчителів поступово вирішувалися, хоча і з присмаком комуністичної ідеології, що було святим правилом радянської системи, від якого відступати нікому не дозволялося.

Подібне спостерігається в роботі Кіровоградського інституту. З відновленням роботи райпедкабінетів співробітники інституту організовували виїзні семінари для різних категорій педагогічних кадрів із метою вивчення практичних питань. Методична допомога надавалася вчителям-предметникам посеційно [2, спр. 107, арк. 9–16].

Плідною була робота Одеського ІУВ. Спільно з облвно проведено виїзні семінари: десятиденні з інспекторами та методистами, директорами шкіл; семиденні із завідувачами дитячих будинків; двотижневі з вихователями дитячих будинків, вихователями дошкільних закладів. Усього семінарами охоплено 127 осіб педагогічного персоналу навчально-виховних закладів, зокрема, спеціальних [2, спр. 168, арк. 8].

Привертає увагу діяльність Львівського інституту, директор якого порушує питання щодо організації семінарів вихідного дня. В області існував великий дефіцит педагогічних кадрів. Незважаючи на те, що у Львові працювало лише три спеціальні школи (по одній — для глухих, сліпих, розумово відсталих дітей) і багато дітей було ще не охоплено навчанням, 97% педпрацівників не мали дефектологічної освіти [2, спр. 109, арк. 4–5]. На жаль, ця тенденція продовжувалася тривалий час. Тому кількість учителів і вихователів спеціальних шкіл, які потребували післядипломної дефектологічної підготовки, була високою і в подальшому збільшувалася через зростання чисельності закладів.

У Дніпропетровській області переважали короткотермінові, тобто триденні семінари. Протягом 1946/47 навчального року проведено 8 семінарів для 263 осіб з різних категорій. На семінарах, що були розраховані на 25 годин навчального часу, розглядалися такі питання: керівництво та управління школою; психологічні основи навчання; особливості методики виховної роботи з різними категоріями дітей; аналіз уроку як основної форми навчально-виховного процесу; особливості викладання в школі окремих навчальних предметів і вимоги до нього; проблеми з підготовки до іспитів і організація повторення навчального матеріалу [2, спр. 322, арк. 8].

Вивчення і аналіз архівних документів повоєнних років дають підстави стверджувати, що семінари були найпростішою і найуживанішою формою підвищення кваліфікації вчителів і вихователів масових і спеціальних шкіл. Обласні відділи народної освіти та інститути удосконалення вчителів практикували навчальні семінари (тривалістю від одного до дванадцяти днів) для усіх категорій педагогів. У 1947 р. Дніпропетровським ІУВ пропонуються заходи з удосконалення цієї форми навчання: введення науково-педагогічних та науково-методичних семінарів підвищеного типу для працівників, які закінчили обов'язкові курси з підвищення своєї кваліфікації; поліпшення змісту семінарів шляхом теоретичної роз-

робки питань педагогіки та її методики на підставі вивчення й узагальнення досвіду та проведення педагогічних експериментів; індивідуальні та колективні завдання вчителям, шкільним колективам із різних питань шкільного життя з наступним викликом на наради при інститутах і оформленням виконаних завдань у вигляді методичних матеріалів [2, спр. 322, арк. 17].

В Україні поступово поширювалася така форма післядипломної освіти, як курсова підготовка і перепідготовка. У 1945 р. силами обласних відділів народної освіти та обласних ІУВ організовано 19 типів короткотермінових і довготермінових курсів для різних категорій педагогічних працівників. Місячні курси для завідувачів райвно та інспекторів шкіл (Дрогобицька область — 69 осіб, Львівська — 86), для директорів семирічних шкіл (Волинська область — 81 особа, Дрогобицька — 242, Львівська — 203, Тернопільська — 549, Чернівецька — 43), завідувачів початкових шкіл (Дрогобицька область — 326 осіб, Львівська — 273, Тернопільська — 593, Чернівецька — 81), вихователів дошкільних закладів (Сталінська область — 13 осіб, Станіславська — 32, Львівська — 248, Тернопільська — 50), учителів 1–4 класів (Ворошиловградська область — 240 осіб, Дрогобицька — 220, Ізмаїльська — 214, Одеська — 130, Полтавська — 82, Сталінська — 162, Сумська — 212, Львівська — 520, Тернопільська — 170, Херсонська — 101), учителів 5–7 класів (Волинська область — 318 осіб, Сумська — 80, Херсонська — 55), учителів 5–10 класів (Дрогобицька область — 203 особи, Ізмаїльська — 196, Одеська — 128, Полтавська — 95, Львівська — 453, Тернопільська — 25, Чернівецька — 245); двомісячні курси вихователів дошкільних закладів (Сталінська область — 22 особи); тримісячні курси завідувачів райвно (Чернівецька область — 36 осіб), учителів фізичного виховання (Запорізька область — 120 осіб, Одеська — 24, Херсонська — 67); дев'ятимісячні курси вчителів 1–4 класів (Ровенська область — 53 особи), вчителів 5–8 класів (Житомирська область — 215 осіб, Полтавська — 300, Кіровоградська — 288); десятимісячні курси вчителів 1–4 класів (Сталінська область — 147 осіб), учителів 5–8 класів (Вінницька область — 171 особа, Сталінська — 309, Чернігівська — 247) [2, спр. 168, арк. 8].

Аналіз показує, що вже перший післявоєнний рік був досить продуктивним у наданні післядипломної освіти педагогічним кадрам за допомогою курсової підготовки та перепідготовки. Цією формою було охоплено 16 753 працівники освітньо-виховних закладів, до того ж всіх категорій педагогів. Високу активність проявили обласні відділи народної освіти та ІУВ більшості областей України. Винятком стали освітні установи Закарпатської і Харківської областей, в яких через обставини, що склалися, перевагу було віддано іншим формам підвищення кваліфікації. Учителі й вихователі спеціальних шкіл навчалися разом із педагогами масових шкіл, оскільки умови для диференціації навчальних планів і програм підвищення кваліфікації ще не сформувалися, але особливості цих закладів детально розглядалися та враховувалися під час практичних занять у школах.

1946/47 навчальний рік характеризується тенденцією до розширення видів курсової підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. Їх налічувалося близько 32 видів із 14 778 загально охоплених учителів та вихователів [2, спр. 168, арк. 1–2]. Особливо активними у впровадженні цієї форми підвищення кваліфікації були Дніпропетровська, Закарпатська, Кам'янець-Подільська, Львівська, Одеська, Сталінська, Чернігівська області. Пасивність проявляли обласно та інститути Ворошиловградської, Волинської, Дрогобицької, Житомирської, Кіровоградської, Полтавської, Харківської областей. Як свідчать звітні документи, перешкодою для розвитку курсової підготовки стали: слабка матеріально-технічна база навчальних закладів, відсутність перспективного планування в справі підвищення кваліфікації педагогів, обмеженість, а інколи і повна відсутність кваліфікованих фахівців, які б могли якісно проводити навчальні заняття, недостатня допомога з боку Народного комісаріата освіти й Центрального ІУВ, складний соціально-економічний стан республіки (голод). Наочним прикладом слугує річний звіт Дніпропетровського ІУВ за 1946/47 навчальний рік, в якому йдеться, що навчально-матеріальна база інституту зовсім не поліпшилася, хоча фінансове асигнування виділено, але зовсім не закуплено вкрай необхідного обладнання через відсутність його в торговельних організаціях. Завідувач кафедри педагогіки Дніпропетровського університету (за сумісництвом — завідувач кабінету педагогіки Дніпропетровського ІУВ) М. Брук розробив програму одномісячних курсів з підвищення фахового та ідейно-політичного рівня працівників народної освіти обсягом 504 години. Програма мала уніфікований характер і була націлена на вчителів-предметників початкової школи. Теоретична складова програми включала: теорію марксистсько-ленін-

ського вчення, закон про п'ятирічний план відбудови та розвитку народного господарства СРСР, педагогіку, методики викладання, фахові дисципліни. Практика полягала в організації екскурсій та проведенні занять теоретичного і практичного спрямування (не менше 20 годин) у кращих навчально-виховних закладах міста. Підвищення кваліфікації вчителів масових і спеціальних шкіл відрізнялося блоком фахових дисциплін і методикою викладання основних навчальних дисциплін. Дирекція інституту, організувавши обласні, міські, районні курси на 1947/48 навчальний рік, надає пропозиції з удосконалення цієї форми навчання педагогів: встановити чіткі принципи добору вчителів на курси, виходячи зі специфіки школи, класу, навчального предмета; курси доцільно проводити протягом усього навчального року, принаймні, чотири рази на рік (до цього — один раз на рік, перед початком навчального року); включити в план роботи інституту на наступний рік курси двох типів: без відриву від роботи впродовж навчального року в точно визначені дні та з відривом від роботи (дво-, тримісячні), які кожен учитель, керівник зобов'язаний пройти через кожні п'ять років з одержанням посвідчення. Курси мають працювати за єдиним навчальним планом та програмою Міністерства освіти УРСР, що внесе певну чіткість, плановість і організованість у роботу; при складанні програми більше часу відводити практичним заняттям: відвідування відкритих і показових уроків, складання планів-конспектів уроків, виконання домашніх практичних завдань; переглянути питання погодинної оплати лекцій на курсах у бік збільшення (хоча б, 10–12 крб за годину), оскільки існуюча система позбавляє можливості запрошувати читати лекції на курсах висококваліфікованих викладачів з інших інститутів та університету [2, спр. 322, арк 4–16].

Отже, з кожним повоєнним роком відбувалися як кількісні, так і якісні зміни в удосконаленні курсової підготовки та перепідготовки дефектологічних кадрів України. Уже в 1948 р. навчальний план та програма курсів підвищення кваліфікації працівників дошкільних дитячих закладів розглядається та затверджується в Міністерстві освіти УРСР (30.06.1948 р.). Курсове підвищення кваліфікації розраховувалося на один або три місяці. Навчальний план включав: короткий курс ВКП(б) — 30 годин, педагогіку дошкільного виховання — 38, психологію дитини — 15, дитячу літературу — 23, дошкільну гігієну — 8, методику ознайомлення дітей з природою — 15, методику рідної мови і практикум читання та розповіді — 18, співи та ігри зі співами (із методикою) — 15, рухливі ігри та фізичні вправи (із методикою) — 14, малювання, ліплення та інші заняття з матеріалами (із методикою) — 18, педагогічну практику — 14 годин. Разом обсяг навчального часу складав 208 годин. Пояснювальна записка уточнює, що для тримісячних курсів передбачалося 47 робочих днів (4 години на день), що складало теоретичну складову — 188 лекційних годин, практичну — 14, іспити з педагогіки — 6 годин; для одномісячних — 26 робочих днів, по 8 годин кожний: теорія — 188, практика — 14, іспит — 6 годин. Наприклад, програма дошкільної гігієни складалася з таких тем (по 1 годині кожна): «Значення гігієни у вихованні дітей», «Анатомо-фізіологічні особливості дітей дошкільного віку», «Харчування дітей», «Загартування дитячого організму та оздо-ровче значення сонця і води», «Особиста гігієна дитини», «Гігієна приміщення та устаткування дитячого закладу», «Режим дня дошкільного закладу», «Практична робота» [2, спр. 542, арк. 8–9]. Згідно із звітами Вінницького, Кіровоградського, Полтавського, Сумського ІУВ слухачі залишалися задоволеними проведеними курсами, особливо цінними для них були заняття із методик та практикуми.

Проте подібна практика універсальних навчальних планів та програм у цей період не отримала подальшого розвитку. У кожному інституті діяльність із питань підвищення кваліфікації педагогів відбувалася на власний розсуд, завдяки накопиченому досвіду та потенційним можливостям науково-педагогічного складу. У той же час спостерігається активізація впливу на процес післядипломної освіти дефектологів відділу спеціальних шкіл Міністерства освіти УРСР. Цей орган зобов'язувався розробити інструктивний лист про створення місцевих медико-педагогічних комісій, на які покладалися функції з виявлення до 1 червня 1950 р. всіх дітей з порушеннями зору, слуху, мовлення і розумового розвитку, що перебувають на обліку та навчаються у спеціальних школах, з метою вилучення дітей, помилково зарахованих до тієї чи іншої категорії (близьких за станом психофізичного розвитку), та встановлення відповідного типу навчально-виховного закладу. Відділ спецшкіл брав під особистий контроль поліпшення матеріально-технічної бази в школах та підвищення кваліфікації вчителів-дефектологів [3, 217–218].

Обласними ІУВ проводилися й інші форми підвищення фахового рівня дефектологів: надання гру-

пових та індивідуальних консультацій працюючим учителям, прикріплення наукових співробітників інституту до вчителів для надання теоретичної допомоги, організація лекцій на районних нарадах учителів, метод-об'єднаннях, які читали працівники ВНЗ області, ІУВ та інспектори облвню, а також виявлення та популяризація передового педагогічного досвіду за допомогою педагогічних виставок, у періодичних виданнях області. Окрім того, співробітники ІУВ, завідувачі районних педагогічних кабінетів регулярно відвідували уроки, проводили контрольні роботи в школах із метою поліпшення якості викладання. Зазначимо, що результати перевірки могли мати й адміністративні наслідки для вчителів, які не якісно виконували свої обов'язки.

Доречно зауважити, що система післядипломної педагогічної освіти того часу була, як і вища освіта загалом, позначена всіма рисами, які виробила командно-бюрократична ієрархія. У навчально-виховному процесі обласних інститутів удосконалення вчителів застосовувалися форми і методи, спрямовані на вироблення «...слухняності як основної професійної добродієвості» [4, 123]. Викладач, закріпачений всілякими вказівками та інструкціями, мав формувати людей, відданих вождю. Тих, хто порушував ці канони, звільняли з посад як таких, що допускалися ворожих помилок. На республіканській нараді керівних працівників ВНЗ (вересень 1948 р.) зазначалося, що у вищих навчальних закладах, зокрема, «...Києві, Полтаві і Херсоні працюють викладачі, які не мають відповідної кваліфікації, часом не заслуговують на політичне довір'я» [4, 124]. Тобто ті часи демонстрували рішуче «викорінення» наслідків «ворожих відступів». Безперечно, усе це негативно позначилося не тільки на якісному складі професорсько-викладацьких кадрів у інститутах, а й на організації післядипломної освіти вчителів-дефектологів.

Висновки

Післявоєнні роки стали роками пошуку шляхів і засобів з підвищення професійної майстерності вчителів-дефектологів. Важливу роль у цій справі відігравали обласні інститути вдосконалення вчителів. Завдяки їм та обласним відділам народної освіти організація заходів з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в 1940-ві рр. характеризувалися активністю і цілеспрямованістю як в організації курсів, семінарів, консультацій, лекцій, так і в їх проведенні. Масовими заходами із підвищення фахової кваліфікації, ідейно-політичного рівня охоплювалися переважна більшість педагогічних працівників спеціальних шкіл. Однак, нечисленні штати і недостатня база інститутів не змогли забезпечити глибокого організаційного і методичного керівництва підвищенням фахового рівня дефектологів. Інститути не було укомплектовано кваліфікованими кадрами, значне число працівників не мало достатнього досвіду, що негативно відбивалося на роботі. Працівники кабінетів були перевантаженими поточною роботою. До того ж у положенні про обласні ІУВ не було чіткого визначення правового і матеріального аспектів праці наукових працівників, що не давало можливості залучати на роботу кваліфікованих науково-методичних кадрів. Інститути не мали чітких форм і методів роботи з учителями-дефектологами, тому часто їх об'єднували з учителями масових шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хронологічне зібрання законів, постанов, указів Президії Верховної Ради, постанов і розпоряджень Уряду Української РСР. — К. : Держ. вид-во політ. л-ри УРСР, 1963. — Т. 1. — 756 с.
2. Центральний Державний архів вищих органів влади України. — Ф. 166, оп. 15.
3. Бондар В.І. Історія олігофренопедагогіки / В.І. Бондар, В.В. Золотоверх. — К. : Знання, 2007. — 476 с.
4. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917–1985 рр.) / В.К. Майборода. — К. : Либідь, 1992. — 196 с.

Гладуш В.А.

РАЗВИТИЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЕФЕКТОЛОГОВ В УКРАИНЕ В 1940-х гг.

Рассмотрено деятельность областных институтов усовершенствования учителей, которые стали основными заведениями организации последипломного образования дефектологов в Украине

в послевоенный период. Автор приходит к выводу, что самыми удачными формами повышения квалификации учителей-дефектологов были семинары, курсовая подготовка и переподготовка.

Ключевые слова: последипломное образование, повышение квалификации, дефектологи, областные институты усовершенствования учителей, семинары, курсовая подготовка.

Gladush V.A.

DEVELOPMENT OF POSTGRADUATE EDUCATION OF DEFECTOLOGY STAFF IN UKRAINE IN 1940

It was considered the activity of regional institutes of teachers' training. They became the main institutions of organization of postgraduate education of defectology staff in Ukraine in post war period. The Author came to conclusion that the most successful forms of training of teachers-defectology staff were seminars, training and retraining.

Key words: postgraduate education, training, defectology staff, regional institutes of teachers' training, seminars, training.